

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 11 (1995)

Το αρχείο του Χριστόφορου Χρηστίδη (1899-1982): Καταγραφή

Γιάννης Δ. Στεφανίδης

doi: [10.12681/deltiokms.58](https://doi.org/10.12681/deltiokms.58)

Copyright © 2015, Γιάννης Δ. Στεφανίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Στεφανίδης Γ. Δ. (1995). Το αρχείο του Χριστόφορου Χρηστίδη (1899-1982): Καταγραφή. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 11, 321–346. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.58>

ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΧΡΗΣΤΙΔΗ (1899-1982) ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ

Ο Χριστόφορος Ί. Χρησιτίδης υπήρξε μιὰ εξαιρετικά ενδιαφέρουσα και πολυσχιδῆς προσωπικότητα πού κατέγραφε και συμμετείχε σὲ σημαντικὲς πλευρὲς τῶν δημοσίων πραγμάτων τῆς χώρας γιὰ πάνω ἀπὸ ἑξήντα χρόνια. Ὅπως μᾶς πληροφορεῖ τὸ σύντομο βιογραφικὸ σημείωμα πού περιέχεται στὴν ἔκδοση μνήμης γιὰ τὰ δέκα χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατό του (ἐπιμέλεια Μαρίας Κοκόλη),¹ ὁ Χρησιτίδης γεννήθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη τὸ 1899. Σπούδασε νομικά στὸ Παρίσι, ὅπου γνώρισε τὸν Γιάννη Ψυχάρη. Ἀπὸ τὴ γνωριμία αὐτὴ πιθανὸν νὰ γεννήθηκε τὸ ἔντονο ἐνδιαφέρον τοῦ Χρησιτίδη γιὰ τὴ δημοτικὴ γλῶσσα, ἐνδιαφέρον πού καλλιέργησε συστηματικά, παράλληλα μὲ τὶς ἄλλες, πλούσιες δραστηριότητές του. Μετὰ τὴν ἐπιστροφή του ἀπὸ τὴ Γαλλία, ὁ Χρησιτίδης ὑπηρέτησε στὴ μεικτὴ ἑλληνοβουλγαρικὴ ἐπιτροπὴ τῆς ἀνταλλαγῆς πληθυσμῶν πού ἔδρευε στὴ Θεσσαλονίκη. Στὴν πόλη αὐτὴ γνώρισε τὸν Μανόλη Τριανταφυλλίδη, μὲ τὸν ὁποῖο συνδέθηκε μὲ στενὴ φιλία. Ἐπειτὰ ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Τριανταφυλλίδη, ὁ Χρησιτίδης υπήρξε ὁ ἐκτελεστὴς τῆς διαθήκης καὶ ἀφοσιωμένος ὑπηρέτης τοῦ Ἰδρύματος πού φέρει τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου γλωσσολόγου.

Ἐπαγγελματικά ὁ Χρησιτίδης ἀσχολήθηκε μὲ τὴ δικηγορία, χωρὶς νὰ πάψει οὔτε στιγμή νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὰ κοινά. Τὸ τρίπτυχο γλῶσσα-νομικά-ἐξωτερικὲς σχέσεις ἀποτελεῖ ἀντικείμενο πλήθους ἐργασιῶν του, τὶς ὁποῖες, συχνά μὲ ψευδώνυμο,² δὲν ἔπαινε νὰ δημοσιεύει μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς του. Ἐργάστηκε ἐπίσης ὡς νομικὸς σύμβουλος τοῦ Διεθνoῦς Ἐρυθροῦ Σταυροῦ τὴν περίοδο τῆς Κατοχῆς, ἐκπρὸσώπησε τὴν Ἑλλάδα στὴν

1. *Μνήμη Χριστόφορου Χρησιτίδη. Δέκα χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατό του*. Θεσσαλονίκη, Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ἰνστιτούτο Νεοελληνικῶν Σπουδῶν, 1993, σσ. 11-12.

2. Ὁ Χρησιτίδης χρησιμοποιοῦσε τὸ ψευδώνυμο «Χρ. Ἀνδρ. Μάνεσης» ὡς φιλολογικὸ, ἐνῶ, ἀπὸ τὸ 1955 καὶ ἔξῃς, υπέγραφε τὰ ἄρθρα καὶ τὰ βιβλία του γιὰ τὸ Κυπριακὸ, κυρίως, ζήτημα ὡς «Δαμιωνίδης».

Κοινωνική Έπιτροπή του Ο.Η.Ε. (1946-48), ενώ κατά καιρούς προσέφερε τις υπηρεσίες του σε ελληνικές κυβερνήσεις, κυρίως σε ζητήματα των ελληνοτουρκικών σχέσεων και του Κυπριακού.

Η πολύπλευρη δραστηριότητα και τα πολλαπλά ενδιαφέροντα του Χριστόφορου Χρηστίδη αποτυπώνονται στο προσωπικό του αρχείο, που συγκροτήθηκε σε μιά περίοδο εξήντα πέντε χρόνων (1917-1982). Έδω βρίσκει κανείς υλικό που αφορά εις την πολιτική, τις εξωτερικές σχέσεις (ιδίως ελληνοτουρκικά και Κυπριακό), τη γλώσσα, τα νομικά, την ιστορία, τη φιλοσοφία ακόμη. Μεγάλο μέρος του αρχείου καταλαμβάνει η άλληλογραφία (ο Χρηστίδης συνήθιζε να κρατά αντίγραφα των επιστολών του μεταξύ 1917-1940!), αλλά και τα χειρόγραφα πολλών από τα δημοσιεύματά του, καθώς και δημοσιεύματα. Υπάρχουν ακόμη αποκόμματα Τύπου, τετράδια και σημειωματάρια, καθώς και τμήματα από το προσωπικό αρχείο τρίτων προσώπων, όπως των Νικολάου Δάμτσα, Ξενοφώντα Λευκοπαρίδη, Ευάγγελου Παπανούτσου, κ.ά.

Η άνευψιά του Χριστόφορου Χρηστίδη, και κληρονόμος του, κυρία Ίωάννα Αγιάνογλου δώρισε στο Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών τμήμα του αρχείου που αφορά κατεξοχήν στον ελληνισμό της Κωνσταντινούπολης και στο Κυπριακό. Το υπόλοιπο αρχείο, που είναι σημαντικά μεγαλύτερο τόσο σε όγκο όσο και σε αριθμό τεκμηρίων, ή κ. Αγιάνογλου το εμπιστεύθηκε στην Έταιρία Έλληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου (ΕΛΙΑ). Έδω παρουσιάζεται ο κατάλογος του πρώτου τμήματος· για το δεύτερο, ή καταγραφή του οποίου θα απαιτήσει ασφαλώς αρκετό χρόνο, δίνεται συνοπτική περιγραφή.

Από το υλικό της ένότητας για τον ελληνισμό της Κωνσταντινούπολης ξεχωριστό ενδιαφέρον παρουσιάζει αδημοσίευτη πολυσέλιδη μελέτη για τα γεγονότα του Σεπτεμβρίου 1955. Η μελέτη αυτή συντάχθηκε κατά τη διετία μετά τα γεγονότα και εκτιμάται ότι παραμένει μοναδική σε πληρότητα και τεκμηρίωση. Καθώς διατηρεί την πρωτοτυπία της, σαράντα χρόνια μετά τη σύνταξή της, το Κέντρο πρόκειται να τη δημοσιεύσει αυτότελως. Σημαντική αξία για το μελετητή των ελληνοτουρκικών σχέσεων έχουν επίσης τα υπόμνηματά που συνέταξε ο Χρηστίδης για λογαριασμό του Υπουργείου Έξωτερικών σχετικά με τις απελάσεις Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης το 1964.

Η ένότητα για το Κυπριακό περιέχει κυρίως υλικό το οποίο ο Χρηστίδης αξιοποίησε στις μελέτες του για το θέμα την περίοδο 1955-1982. Υπάρχουν, ωστόσο, σημαντικά αδημοσίευτα τεκμήρια, όπως, για παράδειγμα, αυτά που περιέχουν οι φάκελοι για την ελληνική προσφυγή κατά της βρετανικής κυβέρνησης στην Έπιτροπή Δικαιωμάτων του Άνθρώπου του Συμβουλίου της Ευρώπης, ο φάκελος με τα Πρακτικά του Συμβουλίου του Στέμματος του Φεβρουαρίου 1967 ή οι μεταφράσεις δημοσιευμάτων από την τουρκική, που απαντώνται και στις δύο ένότητες. Η άλληλογραφία,

ώστόσο, του Χρηστίδη με διάφορα σημαντικά πρόσωπα δεν παρέχει πάντοτε σημαντικές ιστορικές πληροφορίες: στην περίπτωση του Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου εξαντλείται σε σύντομα εύχρηστα μηνύματα και ευχαριστήριες απαντήσεις.

Στήν τρίτη, τέλος, ένότητα, όπου κατατάχθηκαν χειρόγραφα και άλληλογραφία που άφορουν κυρίως στην Κατοχή και την περίοδο του Ἐμφυλίου, μπορεί κανείς να βρει δείγματα ενός προβληματισμού σε αντιδιαστολή προς τις μονοσήμαντες τοποθετήσεις τόσο τῆς κομμουνιστικῆς άριστερῆς όσο και τῆς «έθνικόφρονος» δεξιᾶς.

Σέ ὅ,τι άφορᾶ τήν ὀργάνωση τοῦ ἀρχείου, πρέπει νά σημειωθεῖ ὅτι ὁ δημιουργός του εἶχε τοποθετήσει ὁ ἴδιος μέρος τοῦ ὕλικου σέ ἀριθμημένους φακέλους, χωρίς ὁ αὐξων ἀριθμός τους νά ὑποδηλώνει κάποια ταξινομική λογική, πέρα, ἴσως, ἀπό τή χρονική σειρά δημιουργίας τοῦ φακέλου. Τό γεγονός αὐτό μαζί μέ τήν ὑπαρξη σημαντικῶν ὕλικου ἐκτός φακέλων, καθώς και ἡ διάσπαση τοῦ ἀρχείου σέ δύο τμήματα καθιστοῦν ἄνευ ἀντικειμένου τήν τήρηση τῆς ἀρχικῆς ἀρίθμησης. Στή νέα ἀρίθμηση κατατάσσονται καμιά φορά κάτω ἀπό τόν ἴδιο ἀριθμό περισσότεροι «φάκελοι», πού ἀπλῶς περιείχαν ἀντίγραφα τοῦ ἴδιου ὕλικου ἢ ἀπολύτως συναφή τεκμήρια. Πάντως, ἡ παλαιά ἀρίθμηση, ὅπου ὑπῆρχε, παρατίθεται ἀμέσως μετά τή νέα, ἐντός παρενθέσεως και μέ πλάγια στοιχεία.

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς παρουσίας τοῦ ἀρχείου Χριστόφορου Χρηστίδη θά ἐπιθυμοῦσα νά εὐχαριστήσω τόν διευθυντή τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, καθηγητή Πασχάλη Κιτρομηλίδη, τόν Γιώργο Γιαννακόπουλο, καθώς και τοὺς λοιποὺς συνεργάτες τοῦ Κέντρου γιά τήν ἐμπιστοσύνη και τή συνδρομή τους κατά τή διάρκεια τῆς συνεργασίας μας. Καρπός τῆς συνεργασίας αὐτῆς εἶναι και ἡ αὐτοτελῆ δημοσίευση τῆς ἀνέκδοτης μελέτης γιά τά γεγονότα τοῦ Σεπτεμβρίου 1955 σέ βάρος τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Κωνσταντινούπολης, δείγμα τῶν δυνατοτήτων πού παρέχει τό ἀρχεῖο Χρηστίδη στήν ιστορική ἔρευνα, ἀλλά και φόρος τιμῆς στή μνήμη τοῦ δημιουργοῦ του.

ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΧΡΗΣΤΙΔΗ
(ΚΕΝΤΡΟ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ)

Ἐνότητα Α': Ἑλληνισμός τῆς Κωνσταντινούπολης

Φάκελος 1 (1-4: ἔγγραφα, 5: Τύπος):

1-2. Μετάφραση: Φαϊκ Ὀκτάϊ (Faik Ökte), «Ἡ τραγωδία τοῦ νόμου περὶ ὑπαρχόντων (Varlik Vergisi)», 273 δ/γ σελ. (τριπλὸ) καὶ τὸ πρωτότυπο χειρόγραφο, 298 χ/γ σελ.

3-4. Μεταφράσεις νόμου 4305/11-12.11.1942 περὶ φορολογίας ὑπαρχόντων, ἐγκυκλίων καὶ ὑπουργικῶν ἀποφάσεων, 20 δ/γ σελ. καὶ τὰ χειρόγραφα, 35 χ/γ σελ.

5. «Μία συνηγορία ὑπὲρ τοῦ φόρου περιουσίας», Ἀπογευματινὴ, Ἰσταμποῦλ 27.12.1953.

Φάκελος 2 (2 ἔγγραφα):

1-2. Ἐκθεση Χ.Χ., «τὰ ἀνθελληνικά γεγονότα (...) ἐν Ἰσταμποῦλ καὶ Σμύρνη κατὰ τὴν νύκτα τῆς 6ης πρὸς τὴν 7ην Σεπτεμβρίου 1955», πρώτη γραφή, μέρη α'-β' (τρία ἀντίγραφα), τὸ πρωτότυπο τοῦ τελικοῦ κειμένου, μέρη α'-β', τελικὸ κείμενο, μέρη α'-γ', 211 δ/γ σελ. (τέσσερα ἀντίγραφα).

Φάκελος 3, «Παῦλος Παλαιολόγος» (1-3: ἔγγραφα, 4: Τύπος):

1-2. Ἐκθεση ἐπίσκεψης στὴν Κωνσταντινούπολη, Σεπτέμβριος 1955, χειρόγραφο πρωτότυπο καὶ ἀντίγραφο, 47 δ/γ σελ. (διπλό).

3. Κατάλογος μνημμάτων συμπάθειας πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο γιὰ τὰ γεγονότα τῆς 6-7 Σεπτεμβρίου.

4. Ἄρθρα Π. Παλαιολόγου, *Τὸ Βῆμα*, 4-18.1.1956.

Φάκελος 4, «Τουρκοὶς Τύπος» (1-7: ἔγγραφα, 8: Τύπος):

1-2. Χειρόγραφοι σημειώσεις ἀπὸ μεταφράσεις ἀνθελληνικῶν ἄρθρων τουρκοῦ τύπου, 1.9-30.12.1953 (;), δύο μπλόκ.

3-7. Ἑλληνικὴ Πρεσβεία, δελτία τουρκοῦ τύπου, Ἰούνιος-Ἰούλιος 1960.

8. Φύλλα *Aksam, Dünya, Yeni Sabah, Yeni Istanbul*, Ἰούνιος-Ἰούλιος 1960· *Istanbul Ticaret, Dünya, Milliyet*, Ἀπογευματινῆς, Μάιος-Σεπτέμβριος 1972.

Φάκελος 5, «Δημητρίου Καλούμενου» (Φωτογραφικὸ ὕλικό*):

1. Κατεστραμμένοι ναοὶ (Μονὴ Ζωοδόχου Πηγῆς Βαλουκλί, ναὸς Πα-

* Τὸ ὕλικό αὐτὸ δημοσιεύθηκε στὸ βιβλίον τοῦ ἴδιου, *Ἡ σταύρωσις τοῦ χριστιανισμοῦ*.

ναγίας τοῦ «Βελιγραδίου», ναὸς Ἁγίας Τριάδος Πέραν, ναὸς τοῦ Χριστοῦ Γαλατᾶ, ναὸς Ἁγίου Νικολάου Γαλατᾶ, μετόχιο Ἁγίου Γεωργίου Παναγίου Τάφου Ἱεροσολύμων Γαλατᾶ).

2. Νεκροταφεῖο Σισλί.

3. Ληλατημένα καταστήματα.

4. Καταστροφές στὸ Ζάμπλειο Παρθεναγωγεῖο.

5. Ληλασία οἰκίας ἐπισκόπου Γαλατᾶ καὶ θύματα βιαιοτήτων.

6. Ἐπίσκεψη ἐκπροσώπων Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν.

7. Κάριτ ποστάλ (Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, Μονὴ Ζωοδόχου Πηγῆς Βαλουκλί, Κοινότης Φερίκιοῦ [Δώδεκα Ἀποστόλων]).

Φάκελος 6. «Ὑπομνήματα καὶ ἀλληλογραφία Χ.Χ. γιὰ τὶς ἀτελέσεις Ἑλλήνων τῆς Ἰσταμποῦλ (1964)» (8 ἔγγραφα):

1. Ὑπόμνημα πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν, «Αἱ ἐκ Τουρκίας ἀτελέσεις Ἑλλήνων ὑπηκόων ἀπὸ ἀπόψεως διεθνοῦς δικαίου», 4.8.1964, 18 δ/γ σελ.

2. Ὑπόμνημα πρὸς τὸν Γενικὸ Γραμματέα Ο.Η.Ε., «Note sur les expulsions de nationaux Grecs de Turquie», 15.8.1964, 12 δ/γ σελ.

3. Ἀγγλικὴ μετάφραση ὑπομνήματος πρὸς Γενικὸ Γραμματέα Ο.Η.Ε., Νέα Ὑόρκη, Σεπτέμβριος 1964, 17 δ/γ σελ.

4-8. Ἀλληλογραφία: ἐπιστολὴ γενικοῦ προξένου Θ. Χρυσανθόπουλου, Κωνσταντινούπολη, 6.7.1964· ἐπιστολὴ μονίμου ὑφυπουργοῦ Ἐξωτερικῶν Δημητρίου Ι. Παλιτᾶ· ἐπιστολὴ πρὸς πρέσβη Ἄ. Πηλαβάκη, διευθυντὴ Ὑπ. Ἐξ., 21.8.1964· ἀπόδειξη πληρωμῆς, 1964· ἐπιστολὴ πρὸς πρέσβη Ἄ. Πηλαβάκη, 4.2.1965.

Φάκελος 7. «Κείμενα Νικολάου Δάμτσα» (1-7: ἔγγραφα, 8 Τύπος):

1. «Ὁ διωγμὸς τοῦ ἐν Τουρκίᾳ ἑλληνικοῦ στοιχείου», Νοέμβριος 1965, 55 δ/γ σελ.

2. Μελέτη γιὰ τὴν τουρκικὴ νομοθεσία περὶ ἐκκλησιαστικῶν ἰδρυμάτων (βακουφικῶν), μετάφραση, 29.7.1970, 32 δ/γ σελ.

3-7. Σημειώματα καὶ ἐπιστολές: γιὰ τὰ βακουφικά, 20.11.1965, 2 γ/γ σελ. καὶ φ/α· ἐπιστολὴ Ν. Δάμτσα πρὸς Χ.Χ., 6.9.1966· σημεῖωμα γιὰ τὴν ἱδρυση τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου· σημεῖωμα Ν. Δάμτσα πρὸς Χ.Χ., 25.3.1977· δύο σημειώματα Χ.Χ.

8. «Ἡ ἀγωνία τῆς Κωνσταντινουπόλεως», σειρὰ δημοσιευμάτων, *Πολίτης* (Ἰούνιος 1975 - Ἀπρίλιος 1979)· ὁμιλία Ν. Δάμτσα, *Πολίτης* (Ἰανουάριος 1977).

Ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια τῶν γεγονότων τῆς 6-7 Σεπτεμβρίου 1955 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, Ἀθήνα 1966, β' ἔκδοσις 1978.

Ἐνότητα Β': Κυπριακὸ

Φάκελος 8 (30I), «La question de Chypre et les relations grécs-turques» (ἀλληλογραφία με ἀποδεκτές μελέτης, 22 ἔγγραφα):

1. Πατριάρχης Ἀθηνῶνας πρὸς Χ.Χ. (ἐκφράζει «συγχαρητήρια διὰ τὴν ἀκλόνητον ὑμῶν γνώμην καὶ πράξιν ἐν τῷ ζωτικωτάτῳ ζητήματι τῆς προαγωγῆς καὶ ἐμπειδώσεως τῆς τουρκοελληνικῆς φιλίας καὶ συναδελοφώσεως»), 23.12.1954.
2. Σημείωμα ἀπὸ σχόλιο τῆς *Vatan*, 10.9.1954.
3. Παναγιώτης Πιπινέλης πρὸς Χ.Χ., 31.12.1954.
- 4-7. Ἐπισκεπτήρια Ἀλέξανδρου Πάλλη, Λέοντος Μακκά, Φίλιππου Δραγούμη, Θεόδωρου Γρίβα-Γαρδικιώτη, Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1954.
8. Hermite, πρεσβευτῆς τῆς Γαλλίας, πρὸς Χ.Χ., 25.12.1954.
9. Χ.Χ. πρὸς πρεσβευτὴ τῆς Γαλλίας, 2.1.1955.
10. Βίων Συμυρνιάδης πρὸς Χ.Χ., 10.12.1954.
11. T.K. Erins πρὸς Χ.Χ., 3.12.1954.
12. Pierre Cot, Γάλλος βουλευτῆς, πρὸς Χ.Χ., 17.11.1954.
13. Jean Marchand, Γάλλος βουλευτῆς, πρὸς Χ.Χ., 7.12.1954.
14. Savas Loizides πρὸς Χ.Χ., 17.11.1954.
15. Πρεσβευτῆς τῆς Τουρκίας πρὸς Χ.Χ., 15.11.1954.
16. Ἀλέξανδρος Παπάγος, πρωθυπουργός, πρὸς Χ.Χ., 6.11.1954.
17. Εὐάγγελος Ἀνερούσης πρὸς Χ.Χ., ἄχρον.
18. Π[ίτερ] Τόπιγκ, διευθυντῆς Γενναδείου Βιβλιοθήκης, πρὸς Χ.Χ., 26.11.1954.
19. Δελτίο εἰσαγωγῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, 24.11.1954.
20. Κατάλογοι ἀποδεκτῶν μελέτης, 9 φύλλα.
21. Σημείωμα: Roger Millieux, «Un télégramme de l'Institut Français d'Athènes», *Le Provençal* (Μασσαλίας), 1.10.1954.
22. Ἀπόσπασμα λόγου Millieux στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Grenoble, 23.6.1954.

Φάκελος 9 (300), «Πανελλήνιος Ἐπιτροπὴ Ἐνώσεως Κύπρου» (7 ἔγγραφα):

1. Κατάστασις μελῶν Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς Π.Ε.Ε.Κ. (32 ὀνόματα), 3 δ/γ σελ.
2. «Εἰσήγησις Ἀρχιμανδριτοῦ Ἱερωνύμου Κοτσώνη, Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Π.Ε.Ε.Κ., ἐπὶ τοῦ προγράμματος ἐνεργειῶν», 25.3.1955, 4 δ/γ σελ. (διπλό).
3. «Τί εἶναι τὸ Κυπριακὸν Ζήτημα. Μία ἀποικία τοῦ ἀγγλικοῦ στέμματος ζητεῖ τὴν ἐλευθερίαν τῆς», χειρόγραφο φυλλαδίου, 4 δ/γ σελ., ἄχρον.
4. Σάββας Λοῦζιδης, σημείωμα «ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Τουρκίαν ἀγγλικῆς προσκλήσεως πρὸς συζητησὶν μεταξὺ ἄλλων ζητημάτων καὶ τοῦ Κυπριακοῦ», Αὔγουστος(;) 1955.

5. Ν. Δάμτσας πρὸς Χ.Χ., Κωνσταντινούπολη, 22.8.1955.
6. Τίνα(;) πρὸς Χ.Χ., Κωνσταντινούπολη, 22.8.1955.
7. Σημείωμα Χ.Χ. γιὰ τὴν Ἐθναρχία (τρόπος ἀντιδράσεως στὴν ἀποστολὴ προτομῶν καὶ εἰκόνων τοῦ Ἀτατούρκ ἀπὸ τὴν Τουρκία στὴν Κύπρο).

Φάκελος 10 (194), «“Cyprus is Turkish” Committee» (2 ἔγγραφα):

1. «“Cyprus is Turkish” Committee, “Cyprus Problem: The explanation and information laid before the press representatives of the world”», 18.12.1954, 11 δ/γ σελ.
2. Sükrü Torun, *Ἡ πολιτικὴ θέσις τῆς Κύπρου μεταξὺ Ἑλλάδος, Τουρκίας καὶ Μ. Βρετανίας* (ἔκδοση 1956), μετάφραση Ν. Ζουμπούλη, 200 σελ.

Φάκελος 11 (196, 199), «Κυπριακὸ-Βρετανοί» (3 ἔγγραφα):

- 1-2. Θέσεις τοῦ Βρετανικοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος γιὰ τὸ Κυπριακὸ, 1954-1958, 2 δ/γ καὶ 3 χ/γ σελ.
3. Δηλώσεις στρατάρχη Sir John Harding, 26 καὶ 28.1.1956, 1 δ/γ σελ.

Φάκελος 12, «Ἐκθεση Μόστρα» (1 ἔγγραφο):

Βασιλείου Μόστρα, «Ἐπὶ τοῦ Κυπριακοῦ ζητήματος», 99 δ/γ σελ. καὶ ἀντίγραφο.

Φάκελος 13 (50), «Ἑλληνικὴ προσφυγὴ στὴν Ἐπιτροπὴ Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, 1956», I (1-11: ἔγγραφα, 12: Τύπος):

1. Ἡλίας Ἡλιού, βουλευτῆς, ἀναφορὰ στὸ Προεδρεῖο τῆς Ἐπιτροπῆς Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου* (γαλλικά), 22.5.1956, 2 δ/γ σελ.
2. Καταθέσεις δώδεκα Κυπρίων γιὰ βασανισμοὺς καὶ κακοποίηση ἐκ μέρους τῶν βρετανικῶν δυνάμεων ἀσφαλείας καὶ κοινὴ δήλωση ἑπτὰ κρατουμένων, 28 χ/γ φύλλα.
3. Δεκατρεῖς περιπτώσεις παραβίασης ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων (ἀγγλικά), 5 δ/γ σελ.
4. Professor G.H.C. Bodenhausen πρὸς πρεσβευτὴ τῆς Ἑλλάδος στὴ Χάγη (ὀλλανδικά), 18.5.1956, 2 δ/γ σελ.
5. Ἀπόσπασμα ἀπὸ *The Tablet*, «Canterbury and Cyprus», 12.5.1956, 3 δ/γ σελ.
6. Σημειώσεις γιὰ καταπίεση ἐκ μέρους τῶν βρετανικῶν δυνάμεων ἀσφαλείας στὴν Κύπρο, 6 χ/γ φύλλα.
- 7-10. Ἀντίγραφα ἀναφορῶν Γενικοῦ Προξενείου Λευκωσίας πρὸς Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν περὶ τῆς προσφυγῆς, ἀριθ. 2686/7.6.1956, 2800/14.6.1956, 2921/22.6.1956, 2928/23.6.1956, καὶ ἔκθεση, «Καταπίσεις

* Στὸ ἔξῃς: Ἐπιτροπὴ Δ.Α.

ἐν Κύπρῳ, 15 Ἀπριλίου-31 Μαΐου 1955», με καταλόγους συλληφθέντων καὶ καταδικασθέντων, 20 δ/γ σελ.

11. Σημειώσεις (ἀγγλικά), χ/γ.

12. Ἀποκόμματα Τύπου: *Sadnes og Iærens, Avis* (Νορβηγίας), *Times of Cyprus*, Ἔθνος, *Le Monde* (Μάρτιος, Μάιος-Ιούνιος 1956, Φεβρουάριος-Μάρτιος 1957).

Φάκελος 14 (50α), «Ἑλληνική προσφυγή στὴν Ἐπιτροπὴ Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, 1956», II (Ἀλληλογραφία Χριστίδη, 1-49: ἔγγραφα, 50: Τύπος):

1. «Ἡμερολόγιο Στρασβούργου, 20.5.1956», 4 χ/γ φύλλα.

2. Σημειώσεις, 25.5-5.6.1956, 10 χ/γ φύλλα.

3. «Comments of the Emergency Regulations», 6 δ/γ σελ.

4. Ἰωάννης Σπυρόπουλος, καθηγητὴς Διεθνούς Δικαίου, πρὸς Χ.Χ., 23.4.1956.

5. Σπυρίδων Θεοτόκης, ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν, πρὸς Χ.Χ., 26.4.1956 (διπλό).

6. Σημείωμα Ἰ. Σπυρόπουλου, 3 δ/γ σελ.

7. Σημείωμα Χ.Χ. «ἐπὶ τοῦ Ἄρθρου 15 τῆς Συμβάσεως (τῆς Ρώμης)», 5 δ/γ σελ. (διπλό).

8. Χ.Χ. πρὸς Ἀνδρέα Παππᾶ, γενικὸ πρόξενο στὴ Λευκωσία, 6.5.1956, 4 δ/γ σελ.

9. Χ.Χ. πρὸς Σ. Θεοτόκη, 8.5.1956, 2 δ/γ σελ.

10. Σημείωμα Χ.Χ. «διὰ τὰς ἀρμοδίας ἀρχὰς τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν», 9.5.1956 (διπλό).

11. Σημείωμα Χ.Χ. «διὰ τὸν κ. (Λεωνίδα) Παπάγον», 15.5.1956 (διπλό).

12. Σημείωμα Χ.Χ. «διὰ τὸν κ. Ἄλ. Τζίραν», 15.5.1956 (διπλό).

13. Τηλεγράφημα Χ.Χ. πρὸς Χαράλαμπο Ζαμαριά (Πρεσβεία Βρυξελλῶν), 17.5.1956.

14. Ἄ. Παππᾶς πρὸς Χ.Χ., 16.5.1956.

15. Σημείωμα Ρόδη Α. Κανακάρη Ρούφου, Προξένου στὴ Λευκωσία, πρὸς τὸν γενικὸ πρόξενο Παππᾶ «[ἐπὶ] τοῦ θέματος τῆς καταγγελίας κατὰ τῆς Βρετανικῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ παραβάσει τῆς Συμβάσεως τῆς Ρώμης τοῦ 1950», 14.5.1956, 6 δ/γ σελ.

16. Χ.Χ. πρὸς Ἄ. Παππᾶ, 18.5.1956.

17. Τηλεγράφημα Henri Rolin πρὸς Χ.Χ., 18.5.1956.

18. Α. Παπάγος πρὸς Χ.Χ., 19.5.1956.

19. Ἀπόδειξη εἰσπραξῆς ὁδοιπορικῶν καὶ ταξιδιωτικοῦ συναλλάγματος, 18.5.1956.

20. Τηλεγράφημα Χ.Χ. πρὸς Ἰ. Σπυρόπουλο, 19.5.1956.

21. Ἄ. Παππᾶς πρὸς Χ.Χ., Λευκωσία, 23.5.1956, 3 δ/γ σελ.

22. Χ. Ζαμαριάς πρὸς Χ.Χ., Βρυξέλλες, 29.5.1956.

23. Ὑπόμνημα Δικηγορικοῦ Συλλόγου Λευκωσίας (ἀγγλικά), 6 φ/α δ/γ σελ.

24. Χ.Χ. πρὸς Ἀλέξη Λιάτη, Στρασβούργο, 3.6.1956.
25. Χ.Χ. Ἰ. Σπυρόπουλο, Στρασβούργο, 3.6.1956.
26. Χ.Χ. πρὸς Λ. Παπάγο, Παρίσι, 6.6.1956, 2 γ/γ σελ.
27. Χ.Χ. πρὸς Δελιβάνη, Παρίσι, 7.6.1956.
28. Χ.Χ. πρὸς Νικόλαο Καμπαλούρη, ἀντιπρόσωπο τῆς Ἑλλάδος στὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης,* Παρίσι, 7.6.1956, 5 γ/γ σελ.
29. Χ.Χ. πρὸς Ἰ. Σπυρόπουλο, Παρίσι, 7.6.1956.
30. Τηλεγράφημα Ἰ. Σπυρόπουλου πρὸς Χ.Χ., Γενεύη, 6.6.1956.
31. Σημείωμα γιὰ τὴν πορεία τῆς προσφυγῆς, ἀχρον., 2 δ/γ σελ.
32. Χ.Χ. πρὸς τὴ Β' Διεύθυνση Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, 19.5.1956, 2 δ/γ σελ.
33. Σημειώσεις «πρὸς δακτυλογράφηση», 20.6.1956.
34. Σημείωμα Χ.Χ. «[ἐπὶ] ζητουμένων στοιχείων», 20.6.1956.
35. Χ.Χ. πρὸς Η. Rolin, 26.6.1956.
36. Η. Rolin πρὸς Χ.Χ., Βρυξέλλες, 5.7.1956.
37. Ἀπόδειξη εἰσπραξῆς, 28.6.1956.
38. Ἀπόδειξη παραλαβῆς, ὑπογρ. Κοντουμάς, 18.7.1956.
39. Χ.Χ. πρὸς Ἰ. Σπυρόπουλο, 18.7.1956.
40. Χ.Χ. πρὸς Εὐάγγελο Ἀβέρωφ, ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν, 20.7.1956, 3 δ/γ σελ. (τριπλό).
41. Ἰ. Σπυρόπουλος πρὸς Χ.Χ., 20.8.1956.
42. Ἰ. Σπυρόπουλος πρὸς Χ.Χ., 20.8.1956.
43. Χ.Χ. πρὸς Πόλυ Μοδινό, 11.10.1956.
44. Π. Μοδινὸς πρὸς Χ.Χ. (γαλλικά), 15.10.1956.
45. Χ.Χ. πρὸς Π. Μοδινό, 10.11.1956.
46. Π. Μοδινὸς πρὸς Χ.Χ. (γαλλικά), 3.12.1956.
47. Χ.Χ. πρὸς Κωνσταντῖνο Τσάτσο, ἀναπληρωτὴ ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν, 13.11.1956 (διπλό).
48. Ἀντίγραφο ἀπὸ τὸ Ἐπίσημο Δελτίο τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης** γιὰ τὴ σύνθεση τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τῶν διαδίκων ἀντιπροσωπειῶν, 20.11.1956.
49. Χειρόγραφες σημειώσεις, 4 γ/γ φύλλα.
50. Ἀποκόμματα Τύπου γιὰ τὴν ἐλληνικὴ προσφυγὴ, Μάιος 1956-Φεβρουάριος 1957.

Φάκελος 15 (50β), «Ἑλληνικὴ προσφυγὴ στὴν Ἐπιτροπὴ Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, 1956», III (6 ἔγγραφα):

1. Henri Rolin-Christophe Christides, «projet de mémoire» ἐπὶ τῆς ἐλληνικῆς προσφυγῆς (γαλλικά), 7.5.1956, 30 δ/γ σελ.

* Στὸ ἔξης: Σ.Ε.

** Στὸ ἔξης: Ε.Δ.Σ.Ε.

2. Σχέδιο ύπομνήματος επί της ελληνικής προσφυγής, 30 δ/γ σελ.
3. Παρατηρήσεις Π. Μοδινοῦ ἐπὶ τῆς προσφυγῆς (γαλλικά), σελ. 4-12.
4. Παρατηρήσεις Χ.Χ. ἐπὶ σχεδίου ὑπομνήματος (εἰσαγωγικὸ σημεῖωμα καὶ κυρίως μέρος), 10 δ/γ καὶ 12 χ/γ σελ.
5. «Γενικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς πορείας τῆς προσφυγῆς...», ἄχρον., 3 δ/γ σελ.
6. Κοντουμάς πρὸς γενικὸ γραμματέα Ἐπιτροπῆς Δ.Α., Βρυξέλλες, 9.7.1956, 2 δ/γ σελ.

Φάκελος 16 (50γ), «Ἑλληνικὴ προσφυγὴ στὴν Ἐπιτροπὴ Δικαιωμάτων τοῦ Ἄνθρώπου τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, 1956», IV (1-15: ἔγγραφα, 16: ἔντυπα):

1. U.K. Permanent Representative πρὸς πρόεδρο Σ.Ε., note verbale, 7.10.1955.
2. Σημείωμα, «Sur la note verbale du 7 octobre 1955», 2 δ/γ σελ. (διπλό).
3. U.K. Permanent Representative πρὸς πρόεδρο Σ.Ε., note verbale, 13.4.1956.
4. Σημείωμα ἐπὶ τῶν διακοινώσεων τῆς βρετανικῆς κυβερνήσεως (γαλλικά), ἄχρον.
5. Ε.Δ.Σ.Ε., Α 27.384, L. Marchal, γενικὸς γραμματέας Σ.Ε., πρὸς μόνιμους ἀντιπροσώπους, 26.4.1956· συνημ. note verbale Βρετανοῦ ἀντιπροσώπου, 24.5.1954.
6. Ε.Δ.Σ.Ε., Α 27.546, Ν. Καμπαλούρης πρὸς γενικὸ γραμματέα Σ.Ε., 7.5.1956.
7. Ε.Δ.Σ.Ε., Α 27.559, τελικὸ κείμενο ἑλληνικῆς προσφυγῆς: «Requête du gouvernement hellénique concernant la violation des droits de l'homme et des libertés fondamentales à Chypre», 15 σελ.
8. Ε.Δ.Σ.Ε., Α 27.601, γενικὸς γραμματέας Σ.Ε. πρὸς Foreign Office (ἀγγλικά-γαλλικά), 8.5.1956.
9. Π. Μοδινός, Directeur des droits de l'homme, Chef du Secrétariat de la Comité européenne des droits de l'homme, πρὸς Ν. Καμπαλούρη, 18.5.1956.
10. Σχέδιο ἐπιστολῆς πρὸς γενικὸ γραμματέα Σ.Ε., 28.5.1956, 11 χ/γ σελ. («δὲν ἀπεστάλη»).
11. Ε.Δ.Σ.Ε., Α 27.847, Βρετανὸς μόνιμος ἀντιπρόσωπος πρὸς γενικὸ γραμματέα Σ.Ε., 26.5.1956· συνημ. F.A. Vallat, Foreign Office, πρὸς Πρόεδρο Σ.Ε., 25.5.1956, 2 δ/γ σελ.
12. Σχέδιο ἐπιστολῆς πρὸς πρόεδρο Ἐπιτροπῆς Δ.Α., 28.5.1956, 11 χ/γ σελ.· τὸ πρωτότυπο τῆς ἐπιστολῆς, 9 χ/γ καὶ 7 δ/γ σελ.· τὸ κείμενο τῆς ἐπιστολῆς σὲ Ε.Δ.Σ.Ε., Α 27.884, 5 σελ.
13. Ε.Δ.Σ.Ε., Α 27.886, Ν. Καμπαλούρης πρὸς γενικὸ γραμματέα Σ.Ε. (ἔγγραφο μὲ τὸ ὅποιο γνωστοποιεῖται ὁ διορισμὸς τῶν Henri Rolin καὶ Χριστόφορου Χρηστίδη ὡς avocats-conseils τῆς Ἑλλάδος στὴν Ἐπιτροπή), 28.5.1956.

14. Γενική Συνέλευση Σ.Ε. πρὸς Ἐπιτροπή Δ.Α., «Greece: Draft Resolution».

15. Σημειώσεις, 4 χ/γ φύλλα.

16. Ε.Δ.Σ.Ε., Α 27.887-28.363, κείμενα τῆς Ἐπιτροπῆς Δ.Α. γιὰ τὴν ἐλληνικὴ προσφυγὴ, 44 σελ.

Φάκελος 17 (50δ), «Ἑλληνικὴ προσφυγὴ στὴν Ἐπιτροπὴ Δικαιωμάτων τοῦ Ἄνθρώπου τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, 1956», V (2 ἔγγραφα):

1. Ε.Δ.Σ.Ε., Α 28.657, «Memoire du gouvernement hellénique concernant la violation des droits de l'homme et des libertés fondamentales à Chypre», Ὀκτώβριος(;) 1956, 50 σελ.

2. U.K. «Counter Memorial (sic): Human Rights and Fundamental Freedoms in Cyprus», 17.10.1956, 58 σελ.

Φάκελος 18 (50ε), «Ἑλληνικὴ προσφυγὴ στὴν Ἐπιτροπὴ Δικαιωμάτων τοῦ Ἄνθρώπου τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, 1956», VI (σημειώσεις ἀπὸ διάφορα ἔργα σχετικὰ μὲ τὴν προσφυγὴ, 20 ἔγγραφα):

1. Jean Duhamel καὶ J. Dill Smitt, «De quelques piliers des institutions britanniques» (Paris 1953), δ/γ.

2. «Ireland», *British Encyclopedia*, 4 δ/γ σελ.

3. *Convention des droits de l'homme*, ἄρθρα 3, 4 καὶ σχόλιο, 6 δ/γ φύλλα.

4. Ἀχιλλέως Αἰμιλιανίδη, «Νομικὴ ὕψις ἀπελάσεως Ἐθνάρχου», 3 δ/γ φύλλα.

5. Σημείωμα περὶ «Νόμου τροποποιούντος τὴν Ποινικὴν Δικονομίαν», 2 δ/γ φύλλα, Λευκωσία, 18.8.1955.

6. Σημείωμα περὶ νόμου γιὰ τὰ πυροβόλα ὄπλα, 2 δ/γ φύλλα, Λευκωσία, 19.8.1955.

7-9. Σημειώματα γιὰ νομοθετικὰ μέτρα τῆς ἀποικιακῆς διοικήσεως στὴν Κύπρο, Λευκωσία, 12.12.1955, 21.12.1955, 4.1.1956.

10. Δήλωση Σάββα Λοῦζίδη πρὸς ἀνταποκριτὲς ξένου Τύπου γιὰ τὴν ἐκτόπιση τοῦ Μακαρίου.

11. Δηλώσεις Ἐργατικοῦ βουλευτῆ Ἴελβιν Τζόουνς.

12. «Διάγραμμα παραβιάσεων συμβάσεων Ρώμης κατ' ἄρθρον», 4 δ/γ σελ.

13. J.H.W. Verzyl, «L'admissibilité de peines (pécuniaires) collectives...», 2 δ/γ σελ.

14. «Colonies: Constitutional Law, English Municipal Law, Human Rights», 5 δ/γ σελ.

15. Σημειώσεις ἀπὸ κείμενα Δημοσίου Διεθνoῦς (ἀγγλικά καὶ γαλλικά), 23 δ/γ σελ.

16. Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ Πρακτικὰ τῆς Δίκης τῆς Νυρεμβέργης, 27 δ/γ σελ.

17. «Περὶ ἀπαγορεύσεως κυκλοφορίας (curfew)», 2 δ/γ σελ.

18. «Περὶ σωματικῶν ποινῶν», 8 δ/γ σελ.

19. Σημειώματα και σχέδια για τη σύνταξη της ελληνικής προσφυγής, 16 χ/γ φύλλα.
20. Σχέδιο της τελικής διατύπωσης της ελληνικής προσφυγής,* Μάιος 1956, 14 δ/γ σελ., και διορθώσεις, 2 χ/γ σελ.
- Φάκελος 19 (50ς)**, «Ελληνική προσφυγή στην Έπιτροπή Δικαιωμάτων του Άνθρώπου του Συμβουλίου της Εϋρώπης, 1956», VII (1 έντυπο): *Convention de Genève du 12 août 1949 pour la protection des victimes de la guerre*, 84 σελ.
- Φάκελος 20 (50*)**, «Ελληνική προσφυγή στην Έπιτροπή Δικαιωμάτων του Άνθρώπου του Συμβουλίου της Εϋρώπης, 1956», VIII (έντυπα):
1. Τεύχη Ε.Δ.Σ.Ε. και επίσημα κείμενα Έπιτροπής Δ.Α., 1955-1956.
 2. Άποσπάσματα Ε.Δ.Σ.Ε. σχετικά με την ελληνική προσφυγή (περιέχονται και στο Φ 16).
 3. Δελτίο *Conseil Economiques et Social, Nations Unis*, 554/add. 3, 11.4.1956.
- Φάκελος 21 (50η)**, «Επιστολαί Παλαμά προς Γ.Γ. ΟΗΕ», (3 έγγραφα):
1. The Permanent Greek Delegation to the UN, No. 901, New York, 9.5.1955, and information documents, 11 σελ.
 2. Permanent Greek Mission to the UN, No 3079, New York, 14.5.1955, and information documents, 21 σελ.
 3. Permanent Greek Mission to the UN, No. 1158, New York, 26.4.1956, covering note and information documents, 31 σελ.
- Φάκελος 22 (50ς)**, «Πρόταση ελληνική δια την λήπιν προσωρινών μέτρων προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου (στην Κύπρο)», (1 έγγραφο): Κείμενο της πρότασης που κατατέθηκε στην Τρίτη Έπιτροπή της ΙΒ΄ Γενικής Συνέλευσης ΟΗΕ, *Πρακτικά Συνοπτικά*, 745, 748-753, Φεβρουάριος 1957, 88 σελ.
- Φάκελος 23 (76)**, «Τουρκικές όμοιότητες στην Κύπρο και άλλου» (1-2: έγγραφα, 3-4: χάρτες):
1. «Ημερολόγιον τουρκικών βιαιοπραγιών εν Κύπρω», Ιούνιος-Ιούλιος 1958, 10 δ/γ σελ.
 2. Σημειώσεις, 4 χ/γ σελ.
 - 3-4. Δύο χάρτες Μουσείου Άγῶνος, ἄρ. 1 (ελληνικά και ἄγγλικά).
- Φάκελος 24 (109)**, «Υπομνήματα και μελέτες Χ.Χ. (Κυπριακό, 1956-1959)» (5 έγγραφα):
1. «Τὸ πλατύτερο νόημα τοῦ Κυπριακοῦ Ἀγῶνος, Β΄, “Ἡροστρατείου συμπλέγματος” και “χριστιανικῆς ἀναξιοπιστίας ἐγκώμιον”», Αὐγουστος 1956, 4 δ/γ σελ.

* Βλ. τὸ τελικὸ κείμενο στὸ φάκελο 16, ἄρ. ἐγγρ. 7

2. «Καὶ ἄν εἶταν γνήσια τὰ πλαστά», 31.8.1956, 4 δ/γ σελ.
- 3-4. Δύο σημειώματα γιὰ τὸν Κυπριακὸ Ἰσχυρὸν, 1956(:), 3 καὶ 2 δ/γ σελ.
5. «Ἐν ὄψει τῆς συναντήσεως (Μακαρίου-Γρίβα)», 4.9.1959.

Φάκελος 25 (74α), «(Κύπρος:) γεωγραφικά, ἐθνολογικά, πληθυσμιακά, στατιστικά» (1-2, 4: ἔγγραφα, 3: ἔντυπο):

- 1-2. Χειρόγραφες σημειώσεις, μία ἐπιστολή, 1.3.(:), 28 φύλλα.
3. Τεῦχος *Géographie*, no. 50 (Νοέμβριος 1955).
4. «Λογοδοσία ἐπὶ τῶν πεπραγμένων τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1965-66 ὑπὸ τοῦ Γυμνασιάρχου κ. Φριξοῦ Πετρίδη», 10.7.1966, 22 δ/γ σελ.

Φάκελος 26 (206), «Χάρτες Κύπρου» (1-6: χάρτες, 7: ἔγγραφο):

1. *Survey of Cyprus Administration Map*.
2. *United Kingdom Sites. Installations and Training Areas in Cyprus*.
3. *Cyprus Population Distribution 1960*.
4. *Cyprus. Distribution of Population by Ethnic Group and Positions of the Invading Turkish Forces*.
5. *Nicosia and suburbs*.
6. *Paphos Town*.
7. Σημειώσεις Χ.Χ., 3 χ/γ σελ.

Φάκελος 27 (74β), «Στοιχεῖα γιὰ τὴν οἰκονομία τοῦ νησιοῦ. Συμβολὴ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων», (1, 3-9: ἔγγραφα καὶ ἔντυπα, 2, 10: Τύπος):

1. «Σύντομος ἔρευνα εἰς τὰ οἰκονομικά τῆς Κύπρου. Στοιχεῖα καὶ ἀριθμοὶ βάσει τῶν ἐπισήμων στατιστικῶν τῆς Ἀγγλικῆς Διοικήσεως Κύπρου», 1954(:), 36 δ/γ σελ.
2. Ἀποκόμματα ἀπὸ *Τὸ Βῆμα*, 12-13.6.57, γιὰ τὴ συμβολὴ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων στὴν οἰκονομία τῆς Κύπρου.
3. «Ἡ συμβολὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων κατοίκων τῆς Νήσου εἰς τὴν κυπριακὴν οἰκονομίαν» (μετὰ τὸ 1963), 2 δ/γ σελ.
4. Ministry of Labour and Social Insurance, *Monthly Bulletin*, 4.5 (Μάιος 1965), 31 σελ.
5. Ministry of Finance, *The Economics of Federation in Cyprus* (Ἰανουάριος 1965), 15 σελ.
6. Πίνακας: «Cyprus Imports, Exports and Other Revenues in 1965».
7. «Ἡ βιομηχανικὴ καὶ τουριστικὴ ἀνάπτυξις ἐν Κύπρῳ», Ἰανουάριος 1966, 7 δ/γ σελ.
- 8-9. Χριστοφῆ Οἰκονομίδη, «Ἐφικτὴ λύση τοῦ Κυπριακοῦ...», 24 Αὐγούστου 1975, 15 δ/γ σελ., καὶ ἐπιστολὴ πρὸς Χ.Χ., ἄχρον.
10. «Survey: Cyprus», *Financial Times*, 1.12.1973.

Φάκελος 28 (73), «Συμφωνίες Λονδίνου-Κυπριακὸ Σύνταγμα-Προτάσεις Μακαρίου, 1963», (1, 3-4: ἔντυπα, 2: Τύπος):

1. Κείμενα Συμφωνιών Λονδίνου, 19.2.1959, 6 σελ. (και αντίγραφο).
2. Ἐποκόμματα ἀπὸ τὴν Ἐλευθερία γιὰ τὶς συμφωνίες Λονδίνου-Ζυρίχης, 1960.
3. *Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası*, Nicosia 1960, 70 σελ.
4. *President Makarios' Proposal to Amend the Cyprus Constitution*, Nicosia, 20 November 1963, 13 σελ.

Φάκελος 29 (89), «Γνωμοδοτήσεις Κρίτωνα Τορνάρη, Γενικοῦ Εἰσαγγελέα Κυπριακῆς Δημοκρατίας» (18 ἔγγραφα):

1. Περὶ τῆς Συνθήκης Συμμαχίας τῆς 16ης Αὐγούστου 1960, 26.2.1964, 9 δ/γ σελ.
2. A.G. 8/64, «whether the (...) statement contained in a letter of the Under-Secretary to the Vice-President of the Republic of 22 February 1964, is correct in law», 9.3.1964.
3. A.G. 12/64, «on the legal position of the British Forces now operating on the territory of the Republic as a “peace-keeping force” and of their rights and obligations», 5.3.1964, και παραρτήματα I-II, 13 σελ.
4. A.G. 15/64 on the decision of the Vice-President of the Republic to veto two decisions of the Council of Ministers, 11.3.1964, 9 σελ., και αντίγραφο A.G. 10/64 on «Recourse to the Security Council», 20.2.1964, 2 σελ.
5. A.G. 17/64, «whether (...) it is feasible (...) to entrust one of the Greek Ministers with the charge and administration of the affairs of a Ministry of which hitherto a Turkish Minister was the Head», 27.3.1964, 9 σελ.
6. Ἄρ. Φακ. 17/64, σημεῖωμα περὶ τῆς νομιμότητος τῆς Κυβερνήσεως τῆς Δημοκρατίας, 27.3.1964, και παραρτήματα I-III (A.G. 14/60/2, A.G. 8/1964, A.G. 17/64), 21 σελ.
7. A.G. 13/64, on «whether the leaving of its camp by the Turkish contingent and its unauthorized deployment on the territory of the Republic amounts to a fundamental breach of the Treaty of Alliance [of 1960]», 4.4.1964, 3 σελ.
8. A.G. 13/64 on British Note regarding the denunciation of the Treaty of Alliance by the Republic of Cyprus [Art. 181 of the Constitution], 15.4.1964, 11 σελ.
9. Ἄρ. Φακ. 14(M)/60, περὶ «περιοχῶν διακατοχῆς», 4 δ/γ σελ.
10. Ἄρ. Φακ. 41A/60, περὶ βρετανικοῦ δικαϊώματος ἐπὶ περιοχῶν βολῆς κ.λπ., 30.7.1964, 5 δ/γ σελ.
11. A.G. 13/64, on «the claim of the Turkish Government to have a number of her contingent, now unlawfully located in Cyprus, replaced by an equal number of soldiers and officers to be brought from Turkey», 7.9.1964, 10 σελ.
12. A.G. 51/64, on «the extent of the territorial sea (αἰγιαλίτις ζώνη) of the Republic», 22.9.1964, 9 σελ.
13. Ἄρ. Φακ. 14(E)/60, περὶ «τῆς λειτουργίας τῆς Ἑλληνικῆς Κοινοτικῆς Συνελεύσεως», 17.12.1964, 3 δ/γ σελ.

14. A.G. 3/63, on the construction and operation of oil refineries, 23/7.1965, 4 σελ.
15. Ἄρ. Φακ. 14(Q)/60, περὶ τῆς θητείας τῶν παρόντων ὑπουργῶν, 11.8.1965, 4 δ/γ σελ.
16. A.G. 71/34(M), on Extradition of French subjects, 4.3.1966, 2 σελ.
17. A.G. 19/61, on «the establishment of diplomatic and consular relations with other countries», 21.5.1966, 3 σελ.
18. A.G. 39/49/2, on the extent and basis of application of English law to Cyprus, 1.6.1966, 5 σελ.

Φάκελος 30 (30), «ἔκθεση μεσολαβητῆ Ο.Η.Ε. γιὰ τὸ Κυπριακὸ» (1-2: ἔγγραφα, 3: ἀποκόμματα Τύπου):

1. United Nations Security Council, S/6253, 26.3.1965, *Report of the UN mediator on Cyprus (Galo Plaza) to the Secretary General*, 66 σελ.
2. Σημειώσεις Χ.Χ., 4 χ/γ σελ.
3. Περίληψη τῆς ἔκθεσης Plaza, *Ἐλευθερία*, 31.3.1965.

Φάκελος 31 (16), «Ἐκφραση ἀπόρρητον!!»* (1-6: ἔγγραφα, 7: ἀποκόμματα Τύπου):

1. Τὸ «ἄκρωτος ἀπόρρητο» πρωτόκολλο ὑπουργῶν Ἑξωτερικῶν Ἑλλάδας καὶ Τουρκίας, Παρίσι, 17.12.1966, μετάφραση, 2 φ/α δ/γ σελ.
2. Σημειώσεις ἀπὸ τὰ πρακτικὰ τῆς ΚΒ' Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς, 13.1.1967, 6 χ/γ σελ.
3. Σημειώσεις Χ.Χ., 3 χ/γ σελ.
4. Σημειώσεις Χ.Χ. γιὰ χρονικὸ τοῦ Κυπριακοῦ, 1963-66, 52 χ/γ σελ.
5. Σημειώσεις Χ.Χ. ἀπὸ βιβλίον γιὰ τὸ Κυπριακὸ, 14 χ/γ σελ.
6. Κατάλογος ἀποδεκτῶν ἀντιτύπων τοῦ βιβλίου τοῦ Χ.Χ. «Ἐκφραση ἀπόρρητον!!», 30.12.1973.
7. Ἀποκόμματα ἀθηναϊκοῦ καὶ κυπριακοῦ Τύπου γιὰ τὸ πρωτόκολλο τῆς 17.12.1966 (*Ἀκρόπολις*, *Τὸ Βῆμα*, *Ἐστία*, *Ἐλευθερία* Λευκωσίας, 16-19.9.1973 καὶ *Ἐλευθερία* Λευκωσίας, 11.9.1976).

Φάκελος 32 (21), «Πρακτικὰ Συμβουλίου τοῦ Στέμματος» (1 ἔγγραφο):
Πρακτικὰ Συμβουλίου τοῦ Στέμματος, 6.2.1967, 16 χ/γ σελ.

Φάκελος 33 (12), «Μακάριος» (1-6: ἔγγραφα, 7-8: ἔντυπα, 9: ἀποκόμματα Τύπου):

- 1-6. (1952-1954): δήλωση Μακαρίου πρὸς τὸν Τύπο, Ἰούλιος 1952· ἐπιστολὴ Μακαρίου πρὸς τὸν Κυβερνήτη τῆς Κύπρου (ἀγγλικά καὶ σὲ ἑλληνικὴ μετάφραση), 27.4.1953, 3 δ/γ σελ.· ἐπιστολὴ καὶ ὑπόμνημα Μα-

* Ὑλικὸ σχετικὸ μὲ τὸ βιβλίον τοῦ Χ.Χ., «Ἐκφραση ἀπόρρητον!!». Τὸ πρωτόκολλο τῆς 17 Δεκεμβρίου 1966 ἢ Πῶς διώξαμε κι ἄλλη εὐκαιρία νὰ ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ τὴν Κύπρο, Ἀθήνα 1973.

καρίου πρὸς Γενικό Γραμματέα ΟΗΕ, 10.8.1953, 6 δ/γ σελ.: διάγγελμα Μακαρίου «πρὸς τὸν κυπριακὸν ἑλληνικὸν λαόν» (ἀγγλικά), 29.7.1954.

7. Δελτίο Τύπου, *Foreign Press, Public Information Service, Nicosia*, 3.4.1967, 22 σελ.

8. Φυλλάδιο ἀπὸ τὴν ἀναγόρευση Μακαρίου σὲ ἐπίτιμο διδάκτορα, Πάντειος, 18.6.1977.

9. Περιοδικὸ *Ἑλληνικὴ Κύπρος*, Φεβρουάριος 1954· ἀποκόμματα ἡμερησίων *Ἀκρόπολις, Τὸ Βῆμα, Ἔθνος, Ἐλεύθερος Λευκωσίας, Le Monde, New York Times, Τὰ Νέα, Φιλελεύθερος Λευκωσίας* (1964-1978).

Φάκελος 34 (12), «Ἀλληλογραφία Χ.Χ.-Μακαρίου» (15 ἔγγραφα):

1-3. Σημειώματα, 1957.

4. Ἐπισκεπτήριο Μακαρίου.

5-15. Εὐχαριστήριο τηλεγράφημα Μακαρίου, 13.3.1970 (καὶ ἀντίγραφο)· εὐχαριστήρια ἐπιστολὴ Μακαρίου, 28.7.1970· εὐχαριστήρια ἐπιστολὴ Μακαρίου, 20.5.1971· τηλεγράφημα Χ.Χ., 8.3.1972· εὐχαριστήρια ἐπιστολὴ Μακαρίου, 24.4.1972· τηλεγράφημα Χ.Χ., 9.2.1973· εὐχαριστήρια ἐπιστολὴ Μακαρίου, 13.4.1973· εὐχαριστήρια ἐπιστολὴ Μακαρίου, 15.6.1974· εὐχαριστήρια ἐπιστολὴ Μακαρίου, 14.10.1975· εὐχαριστήρια ἐπιστολὴ Μακαρίου, 19.2.1976· εὐχαριστήρια ἐπιστολή, 21.3.1977.

Φάκελος 35 (4), «Γεώργιος Γρίβας-Διγενής» (1-2: ἔγγραφα, 3: Τύπος):

1. Χ.Χ. πρὸς Ἄδωνι Κύρου, ἐκδότῃ *Ἐστίας*, 18.3.1959· συνημ. ποίημα Χ.Χ., «Τοῦ Διγενῆ, Χαιρετισμὸς καὶ μοιρολόδι» (τριπλό).

2. Σημειώσεις γιὰ τὰ *Ἀπομνημονεύματα* τοῦ Γρίβα (1961:), 25 δ/γ καὶ 37 γ/γ σελ.

3. Ἀποκόμματα ἀπὸ *Sunday Times, Τὸ Βῆμα, Ἐστία, Βραδινὴ, Ἀκρόπολις*, 1961-1976.

Φάκελος 36 (10, 17), «Ε.Ο.Κ.Α. Β'» (1-3: ἔγγραφα, 4: σκίτσο, 5: ἀποκόμματα Τύπου):

1. Ἐπιστολὴ Γεωργίου Καρούσου, ὑπαρχηγοῦ ΕΟΚΑ Β' πρὸς Δημήτρη Ψαθᾶ καὶ Παῦλο Παλαιολόγο, Ἀπρίλιος 1973, 8 δ/γ σελ. (καὶ ἀντίγραφο).

2-3. Δύο προκηρῆξεις ΣΑΠΕΛ καὶ Πανελληνίας Ἐπιτροπῆς Ἐορτασμοῦ 25 χρόνων ἔθνικοῦ ἀγώνος ΕΟΚΑ, 1980.

4. Σκίτσο Φωκίωνα Δημητριάδη.

5. Δημοσιεύματα γιὰ τὸν Νικόλαο Σαμψών, *Τὸ Βῆμα*, 30.7.1974, καὶ *Le Monde*, 15.11.1980· ἀποκαλύψεις περὶ ΕΟΚΑ Β', *Τὰ Νέα*, 20-21.1.1978.

Φάκελος 37 (7), «Γνωμοδοτικὸ σημεῖωμα Ζωτιάδη» (1 ἔγγραφο):

Γεωργίου Ζωτιάδη, «Γνωμοδοτικὸν σημεῖωμα περὶ τοῦ κύρους τῶν περὶ Κύπρου Συμφωνιῶν τοῦ 1959-1960 πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας παρὰ τῷ ΟΗΕ», Νέα Ὑόρκη, 28.11.1971, 18 φ/α δ/γ σελ.

Φάκελος 38, «Κ. Παναγιωτάκος» (1-2: Έγγραφα, 3-4: Τύπος):

1. Σημειώσεις, 12 δ/γ σελ. (διπλό).
2. Σημειώσεις, 3 χ/γ φύλλα.
3. Δημοσίευση αποσπασμάτων Κωνσταντίνου Π. Παναγιωτάκου, *Στην πρώτη γραμμή αμύνης, Έλεύθερος Κόσμος*, 4-13.2.1979.
4. Καταγγελία δικηγόρου Άλφραντάκη περί Κυπριακής προδοσίας, *Άκρόπολις και Έθνική*, 10.11.1974.

Φάκελος 39, «Π. Ζ. Στόκκος» (1 έγγραφο):

Π. Ζ. Στόκκου (ύποστράτηγου, ύπαρχηγου Άστυνομίας Κύπρου): «Άπό τις σελίδες αντίστασης κατά του πραξικοπήματος της 15ης Ιουλίου 1974», 62 δ/γ σελ.

Φάκελος 40 (24), «Χρονικό γεγονότων από 15.7.1974» (1 έγγραφο):

«Χρονικό γεγονότων από 15.7.1974» (έως 14.8.1974), 4 χ/γ σελ.

Φάκελος 41 (19), Κωνσταντίνος Οικονομίδης» (1 έγγραφο):

Γνώμη Κωνσταντίνου Οικονομίδα για την προσφυγή στο Συμβούλιο Άσφαλείας, 22-23.7.1974, 9 χ/γ σελ.

Φάκελος 42 (15), «Ψηφίσματα ΟΗΕ για την Κύπρο» (12 έγγραφα):

- 1-11. Ψηφίσματα Συμβουλίου Άσφαλείας: 353/20.7.1974, 354/23.7.1974, 355/1.8.1974, 357/14.8.1974, 358/15.8.1974, 359/15.8.1974, 360/16.8.1974, 361/30.8.1974, 364/13.12.1974, 365/13.12.1974, 367/12.3.1975.
12. Ψήφισμα Γενικής Συνέλευσης 3212 (XXIX), 1.11.1974.

Φάκελος 43 (3), «Σουλιώτης-Γενοκτονία στην Κύπρο» (10 έγγραφα):

1. Έπιστολή Δημητρίου Σουλιώτη προς *Έλευθερία* Λευκωσίας, 30.4.1974, 2 δ/γ σελ.
- 2-5. Σημείωμα και τρία ποιήματα Δ. Σουλιώτη, *Ιούλιος-Αύγουστος 1974*, 4 δ/γ σελ.
6. Κείμενο Δ. Σουλιώτη (έλληνικά-άγγλικά), άχρον., 2 δ/γ σελ. και άκροποστάλ.
7. Έπιστολή Δ. Σουλιώτη προς Χ.Χ., 8.8.1979.
- 8-9. Σημείωμα Στέλλας Σουλιώτη για γενοκτονία στην Κύπρο, Λευκωσία, 5 δ/γ σελ., και φ/ο «Σύμβασης για την πρόληψη και καταστολή του έγκλήματος της γενοκτονίας».
10. Π. Μαχλούζαριδής, άνωτ. άστυνόμου, «Ωμότητες. Τό Βατερωλά της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο», Λευκωσία, Σεπτ. 1974, 24 δ/γ σελ.

Φάκελος 44 (233), «Κυπριακή προσφυγή στην Ευρωπαϊκή Έπιτροπή Δικαιωμάτων του Άνθρώπου» (1: έγγραφο, 2-3: έντυπα, 4: Τύπος):

1. Γεώργιος Ίωαννίδης, ύπουργός Δικαιοσύνης, «Προσφυγαί της Κυπριακής Δημοκρατίας έναντίον της Τουρκίας εις την Ευρωπαϊκήν Έπιτροπήν Άνθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Εϋρώπης», 5.2.1977, 5 δ/γ σελ.

2. Polys Modinos, «La convention européenne des droits de l'homme», *L'Annuaire Européen*, 1955.
 3. Council of Europe, *Rules of Procedure of the European Commission of Human Rights*, Στρασβούργο 1955.
 4. 'Αποκόμματα Τύπου για την κυπριακή προσφυγή και την «απόρρητη» έκθεση του Συμβουλίου της Ευρώπης (*Καθημερινή, Τò Βήμα, Sunday Times*, 1977-1978).
- Φάκελος 45 (200)**, «Διχοτόμηση» (1-3: έγγραφα, 4: Τύπος):
1. 'Επιστολή προς Εύαγγελο 'Αβέρωφ, 5.8(;).
 - 2-3. Σημειώσεις και φωτοαντίγραφα από τη μελέτη του Κώστα Π. Κύρρη, *Η Κύπρος μεταξύ 'Ανατολής και Δύσεως σήμερα*, Λευκωσία 1964.
 4. Μήνυμα και συνέντευξη Παναγιώτη Κανελλόπουλου, *Πολιτικά Θέματα*, 14.2.1975, σσ. 12-13.
- Φάκελος 46 (22)**, «Friends of Cyprus» (2 έγγραφα):
- 1-2. Friends of Cyprus newsletters (αντίγραφα): «Declaration of Aims», άχρον., 2 φ/α. «News Conference», 11.9.1974, 3 φ/α.
- Φάκελος 47 (219)**, «Νεοκυπριακός Σύνδεσμος» (7 έγγραφα):
- 1-7. Καταστατικό Νεοκυπριακού Συνδέσμου, διακήρυξη, δελτία Τύπου και κείμενο («'Η σημαία»), 1975 (;), 18 δ/γ σελ.
- Φάκελος 48 (149)**, «Πανελλήνια 'Επιτροπή Συμπαράστασης Κύπρου» (16 έγγραφα):
1. 'Επιστολή (1.2.1976).
 - 2-6. Πέντε φυλλάδια (1975-1976).
 - 7-16. Δελτία: «Appeal to All Educational, Scientific and Cultural Organizations of the World», άχρον.: «The Economic Consequences of the Turkish Invasion (...)», April 1975· «The Cyprus Problem», (1975)· «Οί άνθρωπινες τραγωδίες. Οί πρόσφυγες», Δεκέμβριος 1975· «Οί ανθρωπιστικές τραγωδίες. Οί άγνοούμενοι-οί έγκλωβισμένοι», Δεκέμβριος 1975· «Οί Τοῦρκοί έποικίζουν την κατεχόμενη Κύπρο», Δεκέμβριος 1975· «Κύπρος», 'Ιανουάριος 1976· «Κατεχόμενη Κύπρος και ή δημιουργία ενός παράνομου κράτους» (έλληνικά, γαλλικά και άγγλικά), Μάιος 1976.
- Φάκελος 49 (79)**, «'Ιωάννης Μαγκριώτης» (1-5: έντυπα, 6: Τύπος):
- 1-4. Φυλλάδια-έκκλήσεις για Κύπρο (άγγλικά, γαλλικά).
 5. 'Ομιλία στην 'Εστία Νέας Σμύρνης, 14.9.1976, 5 φ/α δ/γ σελ.
 6. 'Ελληνισμός, άρ. 4, 5, 10 (1975-1976).
- Φάκελος 50 (218)**, «ICSC» (1 έγγραφο):
- Διεθνής 'Επιτροπή 'Αλληλεγγύης προς την Κύπρο (ICSC), δελτίο Τύπου, 'Οκτώβριος 1976.
- Φάκελος 51 (27)**, «Χειρόγραφα και άρθρογραφία Χ.Χ.» (1-9: έγγραφα, 10: αποκόμματα Τύπου):

1-2. Δύο ἐπιστολές: Παρίσι, 23.9.1968 (ἀντίγραφο) πρὸς Κρανιδιώτη, 28.1.1974 μὲ ἐρωτηματολόγιο (καὶ ἀντίγραφο).

3. Ἐρωτηματολόγιο, χ/γ.

4-7. Χειρόγραφα: «Συνειδήσεων ἔλεγχος. Ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ τὸ Ἐθνικὸ Κέντρο του», 1972, 8 δ/γ σελ. (καὶ ἀντίγραφο μέρους, 3 δ/γ σελ.) γιὰ τὴ σχέση Ἑλλάδας-Κύπρου, μὲ ἀφορμὴ δηλώσεις Ἑλληνα ὑφυπουργοῦ Ἐξωτερικῶν γιὰ τὸ δικαίωμα τῆς Ἑλλάδας νὰ ἐπέμβει στὴν Κύπρο, 1972 (:), 6 δ/γ σελ., καὶ παράρτημα γιὰ τὸ νομικὸ καθεστῶς τῶν ἐγγυητριῶν δυνάμεων, 3 δ/γ σελ.· «Ἡ ἀρχὴ τοῦ ὑπουργικοῦ ἀνασηματισμοῦ στὴν Κύπρο», 1972, 4 δ/γ σελ. καὶ σχέδιο, 1 δ/γ σελ.· γιὰ τὶς διακοινοτικὲς συνομιλίες στὴν Κύπρο, 1972-73, 6 δ/γ σελ.

8-9. Δηλώσεις πολιτικῶν: Κ. Μητσοτάκη, 12.2.1972· Π. Κανελλόπουλου - Γ. Μαύρου - Ἰ. Ζίγδη, 6.3.1972.

10. Ἄρθρα Χ.Χ. στὸν Τύπο: «Οἱ φωτιές τῆς Λευκωσίας ἄς φωτίσουν τὴν Ἑλλάδα», *Καθημερινή*, 23.1.1957· σειρὰ ἄρθρων στὴν ἐφημ. *Τὸ Βῆμα*, «Τὰ “σχέδια” Ἄτσεσον γιὰ “λύση” τοῦ Κυπριακοῦ», «Τὸ Κυπριακὸ ἀδιέξοδον», «Ἀνακεφαλαίωση», 30.1-(:).2.1972· «Οἱ ἀποκαλύψεις τοῦ στρατηγοῦ Γρίβα», *Τὸ Βῆμα*, 12.9.1973· «Χωρὶς συναισθηματισμούς», *Τὸ Βῆμα*, 3.12.1974· «Ἡ Κυπριακὴ τραγωδία στὴ νέα φάση τῆς», 27.8.1975· Φωτοαντίγραφο ἀπὸ τὴ *Διαγώνιο 7* (Ἰανουάριος-Ἀπρίλιος 1974), ἀφιέρωση στὸν Χ.Χ.

Φάκελος 52 (109), «Υπομνήματα καὶ μελέτες (Κυπριακὸ, 1971-1975)» (8 ἔγγραφα):

1. «Μνημόσυνο στὸν Ἄτσεσον»: σημειώσεις ἀπὸ δημοσιεύματα τοῦ Τύπου γιὰ τὸ σχέδιο Acheson (1971), 22 δ/γ καὶ 11 χ/γ σελ.

2. Σημείωμα γιὰ τὸ Κυπριακὸ καὶ τὴν τουρκικὴ πολιτικὴ γενοκτονία, 1974(:), 23 δ/γ σελ.

3. Σχέδια σημειώματος γιὰ τὸ Κυπριακὸ, 1974(:), 8 δ/γ καὶ 5 χ/γ σελ.

4. Σχέδια σημειώματος γιὰ τὶς ἑλληνοτουρκικὲς σχέσεις καὶ τὸ Κυπριακὸ, 1974, 37 δ/γ σελ.

5. Σημείωμα γιὰ τὴ Συνθήκη Ἐγγυήσεως τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας καὶ τὴν τουρκικὴ εἰσβολή, 1974(:), 4 δ/γ σελ.

6. «Ὁ Ἄττιλας ποῦ δὲν πεθαίνει 1914-1922-1974», 2 δ/γ σελ.

7. Διάφορα: «Σχετικά μὲ τὶς ἑλληνικὲς στατιστικὲς», 1 δ/γ σελ. (διπλό)· χειρόγραφες σημειώσεις, 8 χ/γ σελ.

8. Σημειώσεις γιὰ τὸν ἀμερικανικὸ παράγοντα, σημειωματάριο, 17 χ/γ σελ.

Φάκελος 53 (23), «Σχετικά μὲ τὸ Ἡμερολόγιο τοῦ Theodor Herzl» (3 ἔγγραφα):

1. Ἐπιστολὴ πρὸς Στέλιο Καφαντάρη, 10.7.1975.

2. Σημειώσεις, 19 χ/γ σελ.

3. Φωτοαντίγραφα από το έργο *The Complete Diaries of Theodor Herzl* (edited by Raphael Patai), vol. IV (New York-London 1960), σελ. 644-647, 1020-1023, 1290-1295, 1360-1371.
- Φάκελος 54 (5)**, Δαμωνίδη (Χ.Χ.), 'Από τόν 'Ιούλιο 1974 έκλεισε χρόνος, 'Αθήνα 1975, κδ' +71 σελ., τυπογραφικά δοκίμια.
- Φάκελος 55 (34, 247)**: «'Ομιλίες στο Δικηγορικό Σύλλογο 'Αθηνῶν» (3 ἔγγραφα):
 1-2. «Τὸ κυπριακὸ ἀδιέξοδο», ὁμιλία 10.11.1975, σχέδιο, 15 δ/γ σελ., καὶ τελικὸ κείμενο, 13 δ/γ σελ.
 3. «Τὸ Κυπριακὸ Ζήτημα 1956-1977», ὁμιλία 17.2.1977, 14 δ/γ σελ.
- Φάκελος 56 (26)**, «Σημειώσεις διάφορες» (24 τεκμήρια):
 Σημειώματα, διευθύνσεις, ἐπιστολὴ, σημειώσεις, φωτοαντίγραφα, «πληρωμαὶ ἀπορρήτων δαπανῶν» Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν (β' ἔξαμήνου 1958).
- Φάκελος 57 (207)**, «Emile Kolodny» (1 ἔντυπο):
 Ἐνάτυπο: «Une communauté insulaire en Méditerranée orientale: les Turcs de Chypre», *Revue de Géographie de Lyon* 46 (1971), σσ. 5-56.
- Φάκελος 58 (205)**, «Διεθνὲς Συμπόσιο Κύπρου» (3 ἔγγραφα):
 1. Διεθνὲς Συμπόσιο Κύπρου, Πάντειος, 10-14.3.1975: Πρόγραμμα.
 2-3. Εἰσηγήσεις Ἀλέξανδρου Γ. Ξύδη, 16 σελ., καὶ Στεφάνου Ξύδη, 12 σελ.
- Φάκελος 59 (32)**, «Στέφανος Ξύδης» (1: ἔγγραφο, 2-4: ἔντυπα):
 1. Σημείωμα, ἄχρον.
 2. Ἐνάτυπο: «Coups and Countercoups in Greece 1967-1973», *Political Science Quarterly*, 89.3 (Fall 1974), σσ. 507-538.
 3. «Cyprus: Another Hatay?», ὁμιλία στὴ Middle East Studies Association, 22.11.1975, 11 σελ.
 4. Congressional Records, 20.12.1974, 3 φ/α.
- Φάκελος 60 (128)**, «Γεώργιος Παπαδημητρίου» (1-3: ἐπιστολές, 4-5: ἔντυπα):
 1-3. Τρεῖς ἐπιστολές (24.9, 6.10, 1.12.1975).
 4-5. Ἐνάτυπα: «Τὸ συνταγματικὸ πρόβλημα τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας», *Νομικὸ Βῆμα* 23.1 (1975), σσ. 3-31· «The Cyprus Crisis of 1974 before the United Nations. A Documentation», *Verfassung und Recht in Übersee* 8 (1975), σσ. 73-78.
- Φάκελος 61 (38)**, «Adamantia Pollis» (1-2: ἐπιστολές, 3-6: ἔντυπα):
 1-2. Δύο ἐπιστολές (21.8 καὶ 9.10.1975, συνημμένες πληροφορίες γιὰ Δ. Μπίτσιο καὶ Ἄ. Ἀνδρουτσόπουλο).
 3-6. Ἐνάτυπα: «Political Implications of the Modern Greek Concept of

Self», *British Journal of Sociology*, March 1965, σσ. 29-47· «Social Change and Nationhood», *The Massachusetts Review* 9.1 (Winter 1968), σσ. 123-132· J. Bowyer Bell, «Violence at a Distance: Greece and the Cyprus Crisis», *Orbis* 18.3 (Fall 1974), σσ. 791-809· Laurence Stern, «Bitter Lessons: How We Failed in Cyprus», *Foreign Policy* 19 (Summer 1975), σσ. 34-78.

Φάκελος 62 (14), «'Αλέξανδρος Γ. Ξύδης» (1-2: έγγραφα, 3: Τύπος):

1-2. 'Επιστολή παραιτήσεως πρὸς ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν Δημήτριο Μπίτσιο, 13.10.1976, καὶ σημείωμα, 5.9.1976, 3+10 σελ.

3. Σοσιαλιστικὴ Πορεία, 4-10.12.1976.

Φάκελος 63 (123), «Μάριος Εὐρυβιάδης» (1-2: έγγραφα, 3-7: ἔντυπα):

1-2. Δύο ἐπιστολές (1.7.1975, 22.11.1976).

3. CIA paper (?), «Post-Mortem Report and Examination of the Intelligence Community Performance Before and During the Crisis of 1974», 4 σελ.

4-7. Ἀνάτυπα: «The Problem of Cyprus», *Current History*, January 1976, σσ. 18-21, 38-42· «Dis-information: Its Dialectics and Application», *Journal of the Hellenic Diaspora*, III.3 (August 1976), σσ. 5-15· «The Hell of "Good" Intentions» (Review Essay), *Journal of the Hellenic Diaspora*, VI.4 (Winter 1979), σσ. 95-100· «Greece after Dictatorship», *Current History*, November 1979, σσ. 162-166, 184-185.

Φάκελος 64 (204), «Πασχάλης Κιτρομηλίδης» (1: ἔγγραφο, 2: ἔντυπο):

1. Σημείωμα, 12.3.1976.

2. Ἀνάτυπο: Π. Κ. - Θεόδωρος Κουλουμπής, «Ethnic Conflict in a Strategic Area: the Case of Cyprus», *Ἐπιθεώρησις Κοινωνικῶν Ἐρευνῶν* 24 (1975), σσ. 271-291.

Φάκελος 65 (11), «Βὰν Κουφουδάκης» (1-8: ἐπιστολές, 9-15: ἔντυπα):

1-8. Ἀλληλογραφία: Β. Κουφουδάκης πρὸς Χ.Χ., 14.4.1976, 8.11.1976, 8.12.1976, 11.1.1977, 6.12.1977, 11.7.1978· Χ.Χ. πρὸς Κουφουδάκη, 7.1.1977, 20.1.1977.

9-15. Ἀνάτυπα καὶ ἐργασίες: «The UN Force in Cyprus. An End to a Peacekeeping Era?», *Balkan Studies* 15 (1974), σσ. 107-118· «Greece and the UN», *Ἐπιθεώρησις Κοινωνικῶν Ἐρευνῶν* 24 (1975), σσ. 292-301· «US Foreign Policy and the Cyprus Question: A Case Study in Cold War Diplomacy», paper, *16th Annual Convention of the International Studies Association*, Washington D.C., 22 Φεβρ. 1975, 59 σελ.· «Statement Presented at the Commission on Cyprus and the Arms Race in the Eastern Mediterranean», *World Conference for Solidarity with Cyprus*, Frankfurt, 5 σελ.· «UN Peacekeeping and Peacemaking and the Cyprus Question», *The Western Political Quarterly*, 29.3 (Σεπτ. 1976), σσ. 457-473· «Post-World War II Greek Foreign Policy. The Consequences of Dependence – the Quest for Independence», *Annual Meeting of the Hellenic Professional Society of*

Illionis in Chicago, Μάρτιος 20, 1977, 8 σελ.: «Greece and the Cyprus Problem. Past experiences – Present Trends», *Seminar «Greece: Three Years of Democracy»*, Ἀθήνα, 28-29 Ἰουλίου 1977, 7 σελ.

Φάκελος 66 (234), «Nuri Eren» (1 ἔντυπο):

Nuri Eren, «Turkey, NATO and Europe. A Deteriorating Relationship?», *The Atlantic Papers*, No. 2/1976, The Atlantic Institute for Foreign Affairs, 73 φ/α σελ.

Φάκελος 67 (266), «Γεώργιος Ἰωαννίδης» (8 ἐπιστολές):

1-7. Ἀλληλογραφία: Γ. Ἰωαννίδης πρὸς Χ.Χ., 7.2.1977, 10.1.1978, 29.10.1978, 16.3.1979 καὶ ἀχρον.: Χ.Χ. πρὸς Γ. Ἰωαννίδη, 31.5.1978, 24.1.1979.

8. Ἐπιστολὴ πρὸς «κύρ-Ἀχιλλέα», 14.12.1977.

Φάκελος 68 (269), «Ταξίδι Κύπρου, 15-23.12.1978» (19 τεκμήρια):

Σημειώματα, προσκλήσεις, ἀποδείξεις, εἰσιτήρια.

Φάκελος 69, Τύπος (φύλλα καὶ ἀποκόμματα):

(77) *Ἐστία* (1946, 1959, 1965-1967, 1974-1975 καὶ φ/ο ιδιόχειρης ὑβριστικῆς ἐπιστολῆς Ἐδωνι Κύρου πρὸς Παῦλο Παλαιολόγο, 20.3.1973).

(303) *Καθημερινή* (1948).

(276) *Ἀστυνομικά Νέα* (ἄρθρο γιὰ τὸ Κυπριακό, 1954).

(2) *Ἐλευθερος Λόγος*, *Ἐστία*, *Ἑλληνικὴ Κύπρος*, *Cyprus Times*, *Le Monde*, *Τὸ Βῆμα*, *The Times* (1954-1957).

(2) *Ἐλευθερία*, *Νέα Οἰκονομία* (1964).

Newsweek, 5.8.1974· *Time*, 28.10.1974.

Δημοσιεύματα ὁμογενειακοῦ Τύπου κατὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἰακώβου (*Καμπάνα*, 25.6 καὶ 10.7.1975, *Ἑλληνικὸς Ταχυδρόμος*, 26.6.1975, καὶ φυλλάδιο-«καταγγελία»).

(278) *Milliyet* (ἔρευνα Ali Birand, 1976).

Τὸ Βῆμα (ἄρθρα Μανούσου Πλουμίδη 1971, 1979-1981, καὶ νεκρολογίες γιὰ τὸν Μ.Π., 1981).

(281) Τίτλοι καὶ διευθύνσεις κυπριακῶν ἐφημερίδων.

Ἐνότητα Γ': Διάφορα

Φάκελος 70, «Ὑπομνήματα καὶ μελέτες (ἐσωτερικὴ πολιτικὴ)» (12 ἔγγραφα):

1. Σχέδιο δοκιμίου σὲ τρία μέρη: «Τὸ δράμα τῆς σημερινῆς ἀνθρωπότη-
τας», «Ἡ Εὐρώπη ἐμπόλεμος ἀπὸ ἐτῶν», «Συγκρουόμεναι τάσεις καὶ
σκοποί», 1939 (;), 13 δ/γ σελ. (διπλό).

2. Σημείωμα γιὰ τὰ «Δεκεμβριανά», Δεκέμβριος 1944, 2 δ/γ σελ. (διπλό).

3. Ἐπιστολὴ πρὸς Ν. Πλάστηρα, Δεκέμβριος 1944, 1 δ/γ σελ. (διπλό).

4. Σημείωμα για την αντιμετώπιση της κομμουνιστικής εξέγερσης, 1 δ/γ σελ.
5. Memorandum για τη βρετανική πολιτική κατά τη διάρκεια των «Δεκεμβριανών», 26.12.1944, στα αγγλικά, 2 δ/γ σελ., και στα γαλλικά, 2 δ/γ σελ. (τριπλό).
6. «Letter to an UNRRA Friend», 30.5.1945, 9 δ/γ σελ. (τριπλό).
7. Υπόμνημα «περι της ακολουθητέας υπό της Ελλάδος εξωτερικής πολιτικής», 2.7.1945, 2 δ/γ σελ.
8. Υπόμνημα «περι της ακολουθητέας υπό της Ελλάδος εξωτερικής πολιτικής», 3 δ/γ σελ. (τετραπλό).
9. «Η Ελλάς εμπρός στην ανθρωπότητα», Σεπτέμβρης 1945, 5 δ/γ σελ.
10. Χριστ. Α. Μάνεση (χ.χ.): «Outside - maybe above - diplomacy», 4 δ/γ σελ.
11. «Απογραφή: Η πορεία του Ελληνισμού στα 125 τελευταία χρόνια», 1946 (:), 13 χ/γ σελ.
12. Σημείωμα για την ελληνική πολιτική κατάσταση, καλοκαίρι 1955, 2 δ/γ σελ.

Φάκελος 71, «Άλληλογραφία για Πάολ Μών»* (88 έγγραφα):

1-76. Άλληλογραφία με τον εκδότη Γεώργιο Θεοχαρίδη: 50 επιστολές και τηλεγραφήματα Χ.Χ. και 26 επιστολές Γεωργίου και Άθηνᾶς Θεοχαρίδη, 1968-1974.

77-80. Λοιπή άλληλογραφία: επιστολή και βιβλιοκρισία Βασίλη Φόρη, 21.8.1972· εύχαριστήρια επιστολή αρχιμανδρίτη Χρυσόστομου Ζαφειρόπουλου, 22.11.1972· σημείωμα και δελτίο ελληνικής βιβλιογραφίας Γαλλικού Ίνστιτούτου Αθηνών, 1.2.1973· επιστολή Ίωάννη Α. Σορόκου, ελληνική πρεσβεία Ουάσινγκτον, 22.2.1973.

81-88. Διάθεση αντιτύπων «δωρεάν» (αποδείξεις, διάφορα σημειώματα, κατάλογοι, 17).

Δείγματα τυπογραφικών στοιχείων, χαρτιού και δοκίμια.

* Πρόκειται για την έκδοση του έργου του Πάολ Μών (Paul Mohn), άπεσταλμένου του Σουηδικού Έρυθρου Σταυρού στην κατεχόμενη Ελλάδα, *Inter arma caritas. Αναμνήσεις από την Ελλάδα κατά την κατοχή (1941-1944)*, επιμέλεια-πρόλογος Χρ. Χρησιτίδη, Λευκωσία 1969.

ΤΟ ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΕΙΟΥ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΧΡΗΣΤΙΔΗ
ΣΤΗΝ ΕΤΑΙΡΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΥ ΚΑΙ
ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ
Συνοπτική περιγραφή

Ένότητα Α': Άλληλογραφία-Προσωπικά

Άλληλογραφία Χ.Χ.:

τετράδια αντιγράφων επιστολών, 1917-1940 / 1 Φ

επιστολές, 1917-1939 / 1 Φ

Ποῦ βρισκόμαστε; Ποῦ πάμε; (1934-) / 1 Φ

Ἄμερικής, 1947-1950 / 2 Φ

1951-1955 / 1 Φ

Κυπριακό και Ἑλληνοτουρκικά (1967-) / 1Φ

γλωσσικά / 1 Φ

δημοτική και νομικά κείμενα / 1 Φ

Νικηφόρος Διαμαντοῦρος / 1 Φ

διάθεση βιβλίων / 2 Φ

γενική / 1 Φ

Προσωπικά Χ.Χ. / 2 Φ

Ένότητα Β': Συγγραφικό ἔργο

Σημειώσεις, ὕλικό, χειρόγραφα και κριτικές, γιά δημοσιεύσεις Χ.Χ. / 16 Φ

Σημειώσεις γιά τήν Κατοχή (2 τετράδια, 2 μπλόκ) / 1 Φ

Υπομνήματα γιά Κυπριακό και Ἑλληνοτουρκικά και σχόλια τρίτων / 2 Φ

Σημειωματάρια γιά Κύπρο / 1 Φ

Σημειώσεις ἀπό ταξίδια / 2 Φ

«Ἀπό τήν παραμονή μου στήν Ἄμερική», ἀνέκδοτο χειρόγραφο / 1 Φ

Ἄρθρα κι δημοσιεύσεις Χ.Χ. / 4 Φ

Ὁμιλίες ραδιοφωνικές γιά Ο.Η.Ε., 1946-1948 / 1 Φ

Ὁμιλίες Χ.Χ., 1956-1982 / 2 Φ

Ένότητα Γ': Γλωσσικά-μεταφράσεις-μεταγραφές νομικῶν κειμένων

Γλωσσικά: δημοσιεύματα, σημειώματα κ.ἄ., 1942- / 6 Φ

Μεταφράσεις (χειρόγραφα-δοκίμια):

Descartes, «Τὰ πάθη τῆς ψυχῆς» / 1 Φ

Θουκυδίδης / 1 Φ

La Rochefoucauld, *Σκέψεις ἢ γνωμικὰ καὶ ἀξιώματα ἠθικῆς* / 1 Φ

«Μεταγραφές» νομικῶν κειμένων στὴ δημοτικὴ (σημειώσεις, χειρόγραφα, δοκίμια):

Κώδικας Ποινικῆς Δικονομίας / 4 Φ

Ἰαστικός Κώδικας / 1 Φ

Ποινικὸς Κώδικας / 2 Φ

Πρόλογος στὴν Πολιτικὴ Δικονομία, 1974 (dossier) / 1 Φ

Πολιτικὴ Δικονομία / 2 Φ

Συντάγματα / 5 Φ

Σχέδιο «Συντάγματος» 1968 / 1 Φ

Συμβόλαια κ.ἄ. νομικῆς πράξεως / 1 Φ

Ἰγπόμνημα πρὸς τὴν Ε΄ Ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ / 1 Φ

Πρακτικὰ Ε΄ Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς / 1 Φ

Ἐνότητα Δ΄: Διάφορα

Κιτάτι ὀθωμανικὸ

Σατιρικὸ φύλλο Ἰνω-Κάτω Κωνσταντινούπολης, 1911-1915 / 1 Φ

Κωνσταντινούπολη / 3 Φ

Ἰρανὸς Ἰεροπορίας, 1936-1940 / 1 Φ

Ἰγγραφα ἐπιτάξεων γραφείου Χ.Χ. καὶ ἀπαλλοτριώσεων κατὰ τὴν Κατοχὴ / 1 Φ

Γνωμάτευση γιὰ κτήματα Δωδεκανησίων στὴ Μικρὰ Ἀσία, 4.9.1956 / 1 Φ

«Βρυξέλλες 1955: Διάθεση ὑπολοίπου τῶν ἐν Ἰταλία γερμανικῶν περιουσιῶν» / 1 Φ

Ἰπόδημος ἑλληνισμὸς / 1 Φ

Ἰσραηλίτες / 1 Φ

Ἰνωμένα Ἰθνη, ἔντυπο ὕλικὸ / 1 Φ

Πολιτικὴ Κρίση Ἰουλίου 1965: Πρακτικὰ Συμβουλίου τοῦ Στέμματος, 1.9.1965 / 1 Φ

«Διάφορα» / 5 Φ

Ἐνότητα Ε΄: Τύπος

Ἰποκόμματα Τύπου-ἑφημερίδες (στοιχεῖα γιὰ ἑλληνοτουρκικὰ, Πατριαρχεῖο, Κύπρο, πολιτικὴ κρίση 1965-67, Χούντα, πολιτικῆς προσωπικότητες) / 10 Φ

Ενότητα ΣΤ΄: Τμήματα αρχείων τρίτων προσώπων

Νικόλαος Δάμτσας: άλληλογραφία / 1 Φ

Γιώργος Ίορδανίδης: διαθήκη / 1 Φ

Ξενοφών Λευκοπαρίδης:

διάφορα / 1 Φ

χειρόγραφα, δημοσιεύσεις, εκδόσεις / 1 Φ

Γεώργιος Παπαηλιάκης: σημειώσεις, άλληλογραφία / 1 Φ

Ευάγγελος Παπανοῦτσος:

ἐπιφυλλίδες-μελέτες, 1973-1979 (ἀποκόμματα Τύπου) / 2 Φ

ἐκθέσεις, 1929-39 / 1 Φ

ἐκπαιδευτικά Ἀλεξάνδρειας, Μυτιλήνης, Ἀλεξανδρούπολης, Ἰωαννίνων,
1926-38 / 1 Φ

δημοσιεύματα / 2 Φ

Ἐλευθέριος Σταυρίδης, σημειώματα γιὰ τὸ ΚΚΕ πρὸς Κ. Μανιαδάκη, 1940
/ 1 Φ

Μανόλης Τριανταφυλλίδης, *Τὰ οἰκογενειακά μας ὄνόματα* (φ/τ ἀντίγραφο)
/ 1 Φ

Φάκελοι Ν. Γαζῆ, Κ. Γιαννόπουλου / 2 Φ